

Tanja Hylling Diers, Solveig Gade og Sofie Lebech

XXX: Reportage om Performance Studies international-konference i Fortaleza, Brasilien

XXX: Reportage om Performance Studies international-konference i Fortaleza, Brasilien

Af Tanja Hylling Diers, Solveig Gade og Sofie Lebech

Efter mange overvejelser om det klimamæssigt forsvarlige i at rejse så langt som fra København til Fortaleza i Brasilien for en fem-dages konference mødes vi i Københavns Lufthavn en onsdag morgen i december. Det argument, der endte med at overbevise os, var, at det i et dekolonialt perspektiv næppe er en bæredygtig strategi som europæer fremover kun at opsøge “lokale” konferencer i Europa. For hvis konsekvensen bliver, at vi fremadrettet kun kommer til at indgå i “live-udveksling” med forskere og kunstnere fra resten af verden, og i særdeleshed det Globale Syd, hvis de kommer til Europa, er vi så ikke i gang med at reproducere en gammel travet om Europa som verdens epicentrum og “de andre” som periferien? Vi – Tanja, Sofie og Solveig – blev altså enige om at tage af sted, men aftalte til gengæld at lave en reportage fra konferencen, så alle de indsigter, oplevelser og refleksioner, den gav anledning til, forhåbentligt kan nå ud over vores snævre kreds.

Den 30. version af den årlige teater- og performance-konference, Performance Studies international (PSi) fandt i 2025 sted i Fortaleza, Brasilien. Organisationen, der blev grundlagt tilbage i 1990erne med professor emeritus Richard Gough som sin første præsident, har fra starten efterstræbt en international profil. Men i erkendelse af, at konferencen – de internationale ambitioner til trods – i høj grad har udspillet sig på den vestlige, læs angelsaksiske akademiske, verdens præmisser, valgte man fra starten at skrive “international” med et lille i frem for et stort. Bestræbelsen har hele tiden været, at konferencen med tiden vil blive “ægte international” og dermed kvalificere sig til at kunne kaldes PSI med stort I. 2025-konferencen kan ses

← Foto: Solveig Gade. Fra Long table *diskussionen*, hvor ledere og repræsentanter for indigene brasilianske samfund og quilombola-samfund, samt kunstnere, aktivister og akademikere diskuterede grøn energi og social retfærdighed.

som et forsøg på at gå offensivt med denne ambition. Konferencens tema var XXX: Cruzo, Cruising, Crossroads og call'et udgik tydeligvis fra en specifik latinamerikansk snarere end en angiveligt universel (læs vestlig) akademisk kontekst. F.eks. var størstedelens af call'ets referencer til tekster på portugisisk, og potentielle deltagere kunne indsende abstracts ikke bare på engelsk, men også på portugisisk og spansk. Dette med henblik på at imødekomme bidrag fra lokale akademikere og kunstnere, for hvem beherskelsen af det engelske sprog langt fra er en selvfølge.

Programmæssigt adskilte konferencen sig fra vanlig praksis ved at have udskiftet keynote-formatet med et dialogisk format, hvor f.eks. to forskere eller en forsker og en kunstner talte sammen, typisk uden en moderator til at styre samtalen. Dialogpartnere var bl.a. professorerne Denise Ferreira da Silva og Fred Moten (begge ansat på New York University), Diana Taylor (New York University og grundlægger af the Hemispheric Institute of Performance and Politics) og Leda Maria Martins (universitet i Minas Gerais, Brasilien), André Lepecki (New York University) og koreograf Marcelo Evelin (baseret i Teresina og Amsterdam) samt Samer Al-Saber (Williams College) og Adriana Schneider (universitetet i Rio de Janeiro). Desuden blev der præsenteret foredrag (ikke betegnet som keynotes) og workshops ved bl.a. Celia Tupinamb, indigen brasiliansk kunstner, lærer og leder, Eleonora Fabião, performancekunstner og professor ved universitetet i Rio de Janeiro samt Jamie Philbert og Rondel Benjamin, som begge er Kalinda/ stavkamp-kunstnere og tilknyttet Bois akademiet i Trinidad og Tobago. Vanen tro var det ikke kun forskere men også kunstnere, der bidrog til årets PSi, men modsat hvad vi tidligere har oplevet, var der tale om en klar favorisering af kunstneriske bidrag som f.eks. performances og film screenings og af workshops frem for akademiske papers. Ikke at der ikke var mange akademiske papers – det var der – men i stedet for at være fordelt over en overskuelig række af parallelle sessioner blev de bunket inden for et relativt lille tidsrum (typisk fordelt over 8-9 parallelle paneler), mens der til gengæld blev afsat tid i programmet til, at den samlede deltagermasse kunne være med til den samme performance eller workshop. Det kunstnerisk/praksis-baserede og dialogiske format blev med andre ord klart tilgodeset på konferencen i forhold til det traditionelle, monologiske akademiske foredrag. Og hvis man ikke havde fået performances nok i løbet

af dagen, var aftenerne programsat med teaterforestillinger, fringe performance-festivaler og queer-fester.

Endelig skal det nævnes, at ritualet spillede en vigtig rolle som ramme omkring konferencen, der officielt blev åbnet, ikke med en diskursiv velkomst, men derimod med trommespil ved kunstnere fra området – i programmet annonceret som “ritual drums”. Undervejs rejste flere sig op og dansede. Afslutningen fandt sted i det offentlige rum, på byens strandpromenade med et åbent foredrag ved den folkekære brasilianske historiker Luiz Antonio Simas, efterfulgt af en sambafest, hvor konferencens deltagere – og hvem der ellers måtte have lyst til at deltage – sluttede den fem dogn lange tour de force af som én stor, fælles, dansende og svedende krop.

***Solveig:** Sofie, du nævnte, at du, da du allerførst læste call'et, hæftede dig ved de referencer, der adskilte sig fra dem, der typisk flourerer i konference calls, og at det pirrede din nysgerrighed. Vil du sige lidt om det – om det her med at blive inviteret, men måske ikke adresseret på samme måde, som man som hvid europæisk forsker/kunstner er vant til.*

Sofie: Det første jeg bed mærke i, da jeg læste call'et, var en eksplosion af mod- og medstridende udtryk for at bryde med det personlige og politiske eksisterende, for at overskride, konfrontere, bevare og kaste bort. Ved at inkludere José Esteban Muñoz' term “cruising” i titlen på call'et blev der åbnet op for queer forestillinger om andre politiske virkeligheder kastet ud i en række af kunstens, teoriens og livets yderkanter:

The undecidability of the x-thing is held onto here as a sign of complexity, not imprecision. It imparts a critical quality of inconclusiveness that bespeaks the diversified and often conflicting modes of reception and mobilization of Performance Studies in Latin America. *For some, another colonizing trend from the academic elite; for others a fresh, rebellious framework enabling the torsion of academic coloniality.* (Min fremhævelse. Fra call til PSi #30).

For mig kom denne tekst til at pege frem mod de affektive og effektive modsætninger, der udspillede sig på konferencen. Et paradoks mellem på den ene side en koloniserende akademisk trend med at fokusere på det anderledes og det de-koloniserende og på den anden side muligheden for rent faktisk at

nedbryde og opbygge nye akademiske strukturer. Dette paradoks foregreb, initierede og styrkede de brudflader, som kom til syne mellem forskellige traditioner, kunstneriske og akademiske økonomier og sprog på konferencen.

Jeg blev konfronteret med min egen fremmedhed, og samtidig ville jeg gerne imødekomme call'ets opfordring til modstand mod bestående strukturer med termer som "refusal, aphasia, disorder, error". Jeg forsøgte at balancere mit ønske om at være politisk. At forstå, at jeg både skulle være vidne og aktør. I mit abstract refererede jeg til Muñoz' *desire for politics* og foreslog at krydse grænserne mellem det politiske, det professionelle og det personlige for at skabe et rum for *worldmaking* i performance. Men Muñoz var også den eneste i call'et som jeg havde læst tidligere. Mine teoretiske referencer var *ikke* den brasilianske historiker Luiz Antonio Simas, den brasilianske pædagog Luiz Rufino eller den brasilianske forsker i black performance Leda Maria Martins. Men tak for at introducere mig til et andet teoretisk landskab. Martins' koncept *spiral time* skulle senere udvide, sprænge eller sætte vores forståelse af tid på plads.

Den uomtvistelige vestlige akademiske dominans i performance studier og spørgsmålet om, hvordan man kan bruge denne dominans til at gå imod sig selv og etablerede strukturer, kom til udtryk flere gange i løbet af konferencen. Der blev åbnet op for flere hovedsprog, hvilket gav en udfordrende, men også vigtig forståelse af engelsk som et måske praktisk men også kolonialiserende akademisk fællessprog. Således var næsten alle de fælles samtaler på portugisisk med simultantolkning til engelsk. For mig, der nogle gange er udfordret på det engelske i akademiske kontekster, var det en til tider hård mental øvelse at følge med. Men det var også en næsten fysisk oplevelse af at være *lost i translation* og at arbejde for at finde en vej gennem oversættelser.

Der var øjeblikke, hvor gestussen var meget stærk, som f.eks. når André Lepecki, der er professor på NYU, talte på portugisisk, og når det i løbet af konferencen gik op for en, hvor mange af de brasilianske deltagere, der var ansat i USA eller Europa. Dette udstillede med al tydelighed, hvordan der er forskellige muligheder for at arbejde, forske og skabe konferencer i f.eks. London (PSi #29) og i Fortaleza på et statsuniversitet placeret på et nedslidt tidligere militærområde udenfor byen. Det er svært at forestille sig, hvordan

PSi skal gå tilbage til at være en ensproget event med hoveddeltagelse i det globale nord.

Tanja, jeg ønsker at sende det samme spørgsmål videre til dig, fordi du lod dig inspirere af de nye referencer i call'et. Vil du fortælle lidt om det: dilemmaer, paradokser, med andre ord: Hvad gjorde du, og hvordan gjorde du det?

Tanja: Det var min debut på PSi, og derudover har jeg ikke på samme måde som jer to deltaget i mange internationale konferencer. Jeg havde derfor ikke en specifik forventning med mig til Fortaleza, om hvordan konferencer 'plejer' at forløbe. Jeg oplevede ved første gennemlæsning af call'et en afvisning – min forskning fra en skandinavisk kontekst var ikke, hvad der blev efterspurgt. Dette call er ikke henvendt til mig, altså bør jeg ikke søge. Men da jeg genlæste call'et, gik det op for mig, at min i første omgang følelsesladede reaktion var en spejling af, hvordan mange ikke-vestlige forskere må føle, når de læser langt de fleste calls, som sendes ud, og med garanti de calls, PSi tidligere har formuleret. Og det var i den erkendelse at jeg for alvor blev tændt på at besvare call'et. Jeg tænkte, at den udfordring ville jeg tage op og gribe muligheden for at blive bekendt med tænkere og teorier, som cirkulerer i Latinamerika – en strategi for udbredelse, som var komiteens hensigt, da de formulerede så nybrydende et call og samtidig vidste, at det ville blive cirkuleret og vurderet i angelsaksiske akademiske kredse. Jeg gik i gang med at søge efter oversættelser af den litteratur, som call'et henviste til. Flere navne var kendte, især fra New York, og deres tekster var derfor tilgængelige, mens andre endnu kun fandtes på portugisisk.

Jeg begyndte at læse og blev hurtigt betaget af Leda Maria Martins og konceptet *spiral time*, som åbnede mine øjne for, hvorfor jeg har været så meget i konflikt med det udpræget simple eurocentriske tidsbegreb. En måned inden konferencen kom Martins *Performances of Spiral Time* (Duke University Press, 2025) i en spritny engelsk oversættelse, hvilket gav mig mulighed for at dykke helt ned i hendes tidsbegreb, der bryder med vores lineære tidsforståelse og tilbyder en samtidighed af fortid og fremtid – os, der lever nu, dem der har levet, og de, som endnu ikke er født. I forhold til min egen forskning omkring fertilitetsbehandling og udfordringerne ved at opnå et moderskab

gav denne tidsforståelse mig en fordybet og fornyet forståelse af, hvad der er på spil, og hvorfor man kan savne nogen, som endnu ikke findes, og føle sig fanget i fortidens handlinger. Det spirale tidsbegreb tilbyder derudover mulige nye forståelser af frygten for fremtiden som en allestedsnærværende nutid og vores oplevelse af at blive konfronteret med tidligere generationers fortræd i forbindelse med kolonihistorien og indigene folk.

I samtalen med Diane Taylor både indledte og afsluttede Leda Maria Martins med fællessang og -dans (sangene var tydeligvis kendt af det brasilianske publikum) som en form for helende fællesritual og endnu et bud på, hvordan den angelsaksiske akademiske tradition kunne udfordres. Samtalen var en pulserende udveksling af perspektiver på *spiral time* såvel som en mesoamerikansk tidsopfattelse, som Diane Taylor har undersøgt gennem at leve i Mexico i 30 år. Foruden en kredsen om vores oplevelse af tid delte de to kvinder anekdoter fra deres 30 år lange venskab. Tiden er en konstant bevægelse, den er vital energi og omsorg uden adskillelse. Således står disse tidsforståelser i modsætning til den moderne, vestlige, lineære der bygger på rækkefølge- fortid, nutid, fremtid. Samtalen udgjorde et højdepunkt i konferencen for mig. Men skabte også en midlertidig heling, som blev nødvendig, efter at der dagen før var opstået et brud, en afbrydelse, da en ung lokal brasiliansk kunstner formulerede et opråb efter Eleonora Fabiãos forelæsning. Han var utilfreds med PSi's forskelsbehandling af lokale og internationale forskere og kunstnere og med, at så mange lokale kunstnere og forskere, trods at PSi fandt sted i deres land, ikke kunne medvirke, fordi det koster mange penge at deltage i konferencen (medlemskab af PSi, konferencegebyr, tage fri fra arbejde, rejse og ophold), og det således på trods af den globale forskydning forsat er for de privilegerede få ansat på institutioner, der kan betale for deres tid og udgifter.

Solveig, hvad var for dig højdepunktet på konferencen?

Solveig: Uh, svært at sige, for der var virkelig mange vigtige paneler, performances, samtaler, danse etc. på konferencen. Men noget, jeg er blevet ved med at vende tilbage til, er det såkaldte *Long Table*, der fandt sted på den anden dag. Long Table-formatet blev udviklet af kunstner og tidligere professor ved Queen Mary University i London, Lois Weaver, tilbage i 2003. I al sin enkelhed

går det ud på, at forskellige mennesker tager plads omkring et bord, der både fungerer som en performance-installation og som et uformelt middagsselskab, for sammen at skabe et offentligt forum for drøftelse af "svære" emner. Under overskriften "Just Transition to Green Energy" fokuserede bordets gæster til konferencen på Brasiliens storstilede arbejde med at producere, lagre og eksportere grøn brint ved hjælp af vedvarende energi fra vind og sol. Mens landet ofte fremhæves positivt som en af verdens førende nationer inden for vindenergi, fokuserede langbordet på de negative konsekvenser, som de sidste ti års opførelse af hundredvis af vindmølleparker i især Nordøstbrasilien har haft for lokalsamfundene og biodiversiteten i området. Omkring bordet sad ledere for indigene brasilianske samfund, repræsentanter for quilombola-samfund (betegnelse for de territoriale enklaver, som blev skabt af undslupne afro-brasilianske slavegjorte, og som i dag er beboet af deres efterkommere), kunstnere, aktivister og akademikere. Nogle af dem bar hovedbeklædninger prydet med fjer og var malede i ansigterne. De talte på portugisisk og blev simultanoversat til publikum, der sad i en cirkel omkring dem. Alle bordets gæster var bosiddende eller havde tidligere været bosiddende i territorier beliggende i Nordøstbrasilien i nærheden af Fortaleza. I forskellige udtryk, der spændte fra sange, rap og digte til samtale berettede de om deres kamp for at beskytte deres territorier – og egne liv – mod at blive opslugt af det, de refererede til som *grøn kolonisering*. En kvindelig fisker og leder af et indigent samfund fortalte om, hvordan hendes folks territorium er blevet forvandlet til et begærsobjekt for udenlandske og multinationale firmaer, bl.a. den danske vindmølleproducent Vestas, der forholder sig til landet og havet som var det et "tomt" ubeskrevet blad for udvinding af naturressourcer. På samme måde som datidens europæiske kolonisateurer forholdt sig til det, vi i dag kalder Sydamerika, Nordamerika og Caribien som "en ny verden", et uopdaget land – og folk! – som bare ventede på at blive udvundet af europæerne, således, hævdede kvinden, forholder entreprenante multinationale firmaer sig i dag til de indigene folks territorier. Private brasilianske firmaer og regeringen profiterer også på den såkaldt grønne omstilling, men dem, der betaler prisen, fastslog kvinden, er de mennesker, der bor og lever i området, f.eks. de lokale fiskersamfund. Bordets deltagere fortalte om, hvordan den massive opførelse af vindmølleparker er i færd med at smadre lokale økosystemer, bl.a. man-

grovesumpene, hvis træers komplekse rodsystem beskytter kystlinjen mod erosion, storme og oversvømmelser. Når disse systemer forsvinder, er de lokale landsbyer ikke længere sikret mod de stigende havniveauer. Samtidig fører udviklingen til udradning af de mangrovekrabber, som udgør livsgrundlaget for mange af de lokale fiskere i området. “Hvor kolonisatorerne tilbage i 1500-tallet gav os spejle og smykker”, hævdede en ung aktivist, “så giver de os i dag en fortælling om grøn progression. Men det er et fremskridt, der kun kommer dem selv til gode. Det er miljømæssig racisme”.

I forlængelse heraf understregede flere af deltagerne ved bordet, hvordan indigene kosmologier implicerer en helt anden relation til “the land” end den, som såkaldt moderne samfund repræsenterer. Hvor sidstnævnte groft sagt ser naturen som en ressource, en kurv fuld af “gratis gaver”, som mennesket frit kan udnytte, udplyndre og nok så vigtigt transformere fra noget fælles til privat ejendom, som et fåtal profiterer af, så vægter indigene kulturer relationalitet, gensidighed og ydmyghed. Som en repræsentant for et quilombola-samfund sagde: “Mit territorium reproducerer mig, og jeg reproducerer det. Vi er forbundne igennem relationalitet.” Han fortalte videre om, hvordan han og hans samfund betegnede sig selv som vogtere af territoriet og af den viden og de historier, som lever i det. Som han sagde med besk reference til de energisugende datacentre, der i dag er spredt rundt omkring på planeten: “For os er det landskabet, der er vores datacenter, træerne er vores datacentre – de udgør vores hukommelse og den viden, som hjælper os med at navigere i verden”. Og igen betonede han det relationelle aspekt, både mellem mennesker og det mere-end-menneskelige, men også mellem ham og hans forfædre og -mødre. Det er præcis den relationalitet, det bånd, den viden og de historier, som brutalt bliver kappet over, når private firmaer omdanner landskaber til “naturfabrikker” for grøn energi. Som en anden deltager omkring bordet udrød: “De røver vores territorium, og dermed smadrer de ikke bare vores livsgrundlag og fordriver os fra vores hjem – de ødelægger også vores historie”.

For mig blev samtalen en vigtig reminder om, at den koloniale logik på ingen måde er et fænomen, der hører fortiden til, men at den hånd i hånd med kapitalismen har optrådt i forskellige forklædninger op igennem historien, men altid med det samme resultat: Mens de mange er blevet udplyndret, er de få blevet tilgodeset. Af samme grund kan jeg ikke længere holde ud

at høre på, når der fra f.eks. politisk hold bliver talt om, at “vi mennesker” behandler planeten dårligt, men at “smart”, grøn teknologi heldigvis kan hjælpe os med at bringe den på ret køl igen. For det er ikke et universelt “vi”, der har smadret kloden! Det er en mindre del af menneskeheden, og ja, jeg er helt bevidst om, at jeg selv tilhører denne del. Og nej, jeg tror ikke, at grøn teknologi, kan “fixe problemet”, men derimod at det er en radikal omlægning af vores måde at leve på, der skal til. I lyset heraf følte det helt rigtigt, at alle vi forskere og kunstnere, der er så privilegerede, at vi kunne rejse fra Europa og USA til Fortaleza for en fem dages konference, for en gangs skyld holdt vores mund, mens vi lyttede til og lærte af det, der blev sagt ved langbordet.

Sofie, hvad står tilbage for dig som særligt betydningsfuldt til konferencen?

Sofie: Jeg deltog i en workshop, der foregik udenfor i eftermiddagsheden i et område med cement, træer, buske og udtørret jord. Det var en af de der eftermiddage, hvor det er så varmt, at himlen ikke engang er blå, det er overskyet, men ikke gråvejr, det er bare varmt, og man kan ikke se, men kun mærke, om man sidder i eller udenfor skyggen. Lyset er diffust og ikke samlet. Vi må have siddet udenfor musikakademiet, for der stod unge musikere spredt rundt omkring og øvede deres musik. I midten spillede et lille jazzorkester. De havde båret trommesættet udenfor, og trommespilleren spillede sammen med en bassist og en trompetist. Cirka fem meter væk stod en ung mand og spillede trækbasun – et klassisk stykke – og på den anden side af orkestret, også cirka fem meter væk, havde en tuba taget opstilling med et andet stykke musik. Lidt længere væk hørtes en tværflojte. Det var tydeligt, at de ikke spillede sammen, bortset fra orkestret, men samtidig spillede de sammen, fordi de var på samme sted og delte et lydum. Det var dissonans og resonans, tryllebindende, og her bagefter i et efteranalyserende perspektiv kan jeg ikke lade være med at se oplevelsen som et enkeltstående øjeblik, der karakteriserede min oplevelse af konferencen, hvor vi lånte tid og rum fra de lokale studerende for at indgå i en boble med andre forskere og kunstnere.

Mine højdepunkter var mange af de ting, der skete i mellemrummene i de sedimentære lag mellem mennesker, kroppe, tilegnet akademisk viden, kunstnerisk kritiske blikke og privilegier. “We have to crack our head open to

think new things differently”, sagde Martins under sin samtale med Diana Taylor. Jeg er ikke sikker på, at vi slog hul på vores tankesæt, men indimellem oplevede jeg det “vi”, som hun formulerede i sit statement. Det kom til at handle om at skabe en anden tidslighed sammen og at sætte spørgsmålstejn ved selve konferenceformatet som ritual, samtidig med at flere ritualer blev iscenesat i forskellige fællesseancer, hvor man på en gang følte sig som en del af ritualet og samtidig måtte spørge sig selv, om et ritual kan sættes på en scene uden at miste sin oprindelige betydning.

Fra campus, hvor de udendørs arealer ofte blev benyttet lige så meget af de studerende som de indendørs. Foto: Solveig Gade.

Jeg prioriterede at se mange performances og dokumentarfilm produceret i Sydamerika, flere af dem i samarbejde med Hemispheric Encounters – et netværk, der satte sit tydelige præg på konferencen. Fernando Codeços, *A Convivencia é uma Ilha (Coexistence is an Island)* iscenesatte den komplekse økologiske krise, der udfolder sig i Brasilien gennem et studie af den marine erosion, der i over 70 år har påvirket kystbyen Atafona. Gennem poetiske, koreografiske iscenesættelser i forladte huse, der var ved at blive oversvømmet, og dokumentariske interviews med lokalbefolkningen, der var tvunget til at flytte længere ind i landet, gav den et rørende øjebliksbillede af migration tvunget igennem af klimaforandringer. Filmen dokumenterede et større forskningsprojekt, der inkluderer teater, billedkunst, social museologi og økokunst skabt i samarbejde med kollektiverne CasaDuna og Grupo Erosão. Alex de las Heras' *PAN* kombinerede erindringsfortællinger, re-enactments af ritualer og en række interviews med kunstnere, forskere og forfattere fra området omkring Atafona om, hvordan man kan forestille sig fremtiden fra forskellige perspektiver. Titlen *PAN* rummer tre betydninger: den sociale opstand i Colombia i 2019 (21N), pandemien i 2020-2021 og idéen om en *panacea* – et rum for refleksion og kollektiv skabelse af nye fremtider, forestillinger og håb. Beskrevet som fem dokumentariske essays, inviterede filmen os med på en rejse i Andesregionen og undersøgte, hvordan man kunne bruge fortællinger om fortiden til at bryde med den koloniale forståelse af subjektet. At forene forskellige formater – paneler, langbord, performance, dokumentarfilm, stedsspecifikke installationer og workshops – gav eksempler på, hvordan P*Si* kan respondere på samtidens konflikter og kriser.

Et klart højdepunkt for mig var at høre Eleonora Fabiãos performative forelæsning *Na Encruza* på portugisisk, som resonerede stærkt med en forelæsning, hun havde holdt på Teaterhögskolan i Malmö et par måneder forinden, men som i denne version fremstod anderledes politisk. Gennem billeder, ord og performative berøringer af et stort vandbad viste hun, hvordan man gennem performancekunst kan skabe andre politiske svar på neoliberale og protektionistiske bevægelser i både USA og Brasilien. Hun fremførte desuden kritikker af strukturelle forhold, ejerskab og autoritet inden for kunstens verden, når hun beslutsomt gennemgik alle navne på dem, der havde deltaget i de socialt engagerede og æstetiske manifestationer. Og så blev forelæsnin-

gen pludselig lokalpolitisk helt ind i PSi's kerne, da den i spørgerunden blev highjacket af en mandlig aktivist, som Tanja beskrev ovenfor.

Solveig, hvordan oplevede du denne afbrydelse, som både pegede på køn, klasse og privilegier i den latinamerikanske kontekst og udstillede uligheder mellem globale majoritetslande og globale minoritetslande, og hvilke effekter havde dette 'brud' på konferencen som helhed?

Solveig: Jeg oplevede afbrydelsen som ret voldsom, men også som noget, der åbnede op for nogle vigtige samtaler, og som virkelig kom til at præge resten af konferencen. Alle konferencens deltagere var samlet til forelæsningsen, og en simultanoversætter oversatte fra portugisisk til engelsk til ære for os, der ikke kan portugisisk. Inden foredraget hev Fabião oversætteren op foran publikum, præsenterede ham og takkede ham for hans arbejde. At anerkende, kreditere og synliggøre andres arbejde var med andre ord tydeligvis helt afgørende for hende. Fabião havde sammen med sin partner André Lepecki deltaget som del af et rådgivende panel for konferencens arrangører, og det var i denne egenskab, at kunstneren kritiserede hende. Kritikken gik desuden på, at de (få) lokale kunstnere, der deltog i konferencen, ikke blev honoreret ordentligt for deres arbejde – og hvor meget tjente Fabião egentlig selv som professor, ville han gerne vide. Frem for at gå i forsvarsposition eller tage det personligt, håndterede Fabião situationen ved at tilbyde, at hun gerne ville være del af en gruppe, der kunne forsøge at udforme nogle guidelines for, hvordan PSi fremadrettet kunne forholde sig til de problemstillinger, kunstneren rejste. Men på det tidspunkt var der tydeligvis ikke stemning for at tænke i komité-arbejde. Nogle blandt publikum sluttede sig til kunstneren og foreslog, at man aflyste den følgende dags lectures, paneler og workshops, for at alle konferencens deltagere kunne gå på gaden med de lokale brasilianere i en demonstration for brasilianske arbejderes rettigheder. Den ide var der til gengæld mange af de tilrejsende gæster, og måske især dem, der selv skulle præsentere deres kunst og forskning dagen efter, der ikke syntes var så oplagt. Det var næsten, som om rummet blev kløvet på tværs.

Personligt havde jeg det blandet med interventionen. Den strukturelle kritik syntes jeg i den grad var på sin plads, men jeg oplevede måden, hvorpå

Fabião personligt blev gjort til skydeskive for kritikken – ikke mindst taget i betragtning, at det var som kunstner og forsker og ikke rådgivende organ hun talte – som ret voldsom. Og så var der altså også bare noget kønnet på spil i situationen, som jeg synes, det er umuligt at se bort fra. Som hun tydeligt rystet sagde til os, da vi talte med hende dagen efter. “These discussions are vital, and we have to take them. But never forget that it was a man who attacked a woman in this way”.

Tanja, diskussionen fortsatte i dagene, der fulgte og blev genoptaget på konferencens sidste dag under evalueringen “How PSi thinks”. Vil du ikke fortælle om din oplevelse af det?

Tanja: Diskussionen omkring de lokale kunstnere og studerendes forhold og uhensigtsmæssige magtbalancer fortsatte under evalueringen. Flere af dem, som havde ytret sig under den første intervention, talte igen, men den unge kunstner og aktivist, der havde startet det hele, var ikke til stede. Jeg fik senere at vide, at det var, fordi han var nødt til at tage på arbejde. For mig blev det endnu en indikation på, hvor privilegeret jeg selv og andre på konferencen var: mens han ikke havde mulighed for at deltage i hele konferencen, fordi han skulle arbejde, havde vi ikke bare tiden til det – vi fik også betalt vores deltagelse og rejse, ja vi fik sågar diæter af de institutioner, vi er ansat på. Men altså, diskussionen var ophedet på trods af forklaringer fra konferenceledelsen, som vi forstod, havde bestået mere eller mindre af én person – professor ved det lokale universitet, Pablo Costa. Han forklarede, at ønsket om at bringe en organisation som PSi, der er baseret i det Globale Nord, til det Globale Syd havde været helt afgørende for ham. Både fordi det muliggjorde deltagelse af de lokale studerende, ph.d.-studerende og kunstnere, som ikke har økonomisk kapacitet til at rejse til USA, Europa eller Australien og Asien til de årlige PSi-konferencer. Men også fordi det var vigtigt for ham at vise os, der er baseret i Det Globale Nord, at Fortaleza rent faktisk har et offentligt universitet, som det er gratis at gå på. Alligevel blev der ytret massiv kritik fra flere lokale kunstnere, og da evalueringen skulle slutte, var der så meget pres på, at man valgte at fortsætte samtalen og rykke den til et andet lokale. Uden simultanoversættelse. Dette delte konferencen i to endnu engang. Først var

det uklart for mig, om det var en lokal diskussion, da sproget, der blev talt, var portugisisk, og mange af os ikke kendte den brasilianske kontekst. Men jeg tog mod til mig og gik ind for at lytte og bevidne det, som skete. Vi var nok ca. 60 personer placeret i en stor cirkel i to rækker. Der formede sig små oversættelsesgrupper i hjørnerne, hvor lokale deltagere spontant begyndte at oversætte for os, der ikke kunne portugisisk. Jeg sad i ét hjørne og Sofie i et andet. Samlet var vi nok 10-15 personer, der havde brug for oversættelse. Eleonora Fabião, Pablo Costa og André Lepeckí sad på første række som repræsentanter for den etablerede og institutionaliserede del af gruppen. De lyttede til de kritiske røster. Det blev gentaget flere gang, at det er afgørende at formulere smerten. Tale om smerten. Ligesom det er afgørende, at nogen lytter til og anerkender, at smerten findes. En smerte, som udspringer af forskelsbehandling af bestemte grupper: indigene, sorte og queer kunstnere. Det, jeg tog med mig, var betydningen af, at en anerkendt konference med international deltagelse kan skubbe på lokal udvikling i Brasilien og give opmærksomhed og opbakning til de mange som kæmper, både inden for institutionerne og som uafhængige kunstnere. Jeg følte, at min tilstedeværelse som tilhører og vidne var vigtig, og derfor vil jeg gerne viderebringe oplevelsen her. Det har betydning, at en anerkendt akademisk platform som f.eks. PSi finder sted i det Globale Syd, men fremadrettet bliver konferencen efter min mening også nødt til at udvikle sin infrastruktur og skabe muligheder for, at de lokale kunstnere og studerende i højere grad får mulighed for at deltage, så der kan skabes synergieffekt, og viden, kulturer, livssyn og metoder kan udveksles.

Tanja: Vores Uber kommer nu. Lad os gå ud på vejen.

Sofie: Hvilken bil?

Tanja: Hvid Chevrolet, nummerpladen starter med AXT.

.....

Solveig: Dér er den. Må jeg tage forsædet?

Tanja: Ja, selvfølgelig... (til Driver) Jonathan. Are you Jonathan?

Driver: Yes.

Tanja: Skal jeg give ham drikke penge? 1, 2 eller 3 Real? Jeg må vente, har ikke internet, før vi er på universitet. Håber han ved, hvor vi skal hen.

Denne artikels tre forfattere i topform inden en lang konferencedag

Solveig: Det gør han nok, for det står jo i appen.

.....

Tanja: Det er godt nok varmt. Er der ikke noget A/C? Næste gang skal vi så ikke booke en bil med A/C? Jeg åbner altså et vindue, ellers bliver jeg køresyg.

.....

Sofie: Skal vi hæve nogle penge på vejen?

Solveig: Skal vi ikke vente? Vi kan jo alligevel ikke købe noget på universitetet.

.....

Tanja: Der er mange biler i dag. Kører han ikke en anden vej end i går. (Til Driver) Universidad, we are going to Universidad!

Driver: Sim, eu sou o mesmo, mas o tráfego é, então eu comprei um caminho obscuro.

Tanja: Jeg tror ikke, han forstår, hvad jeg siger. Og jeg forstår i hvert fald ikke, hvad han lige sagde.

Sofie: Jeg spørger lige på spansk. (til Driver) Vamos a la universidad?

Driver: Universidade, sim, sim.

.....

Sofie: Jeg tror vi er på vej til universitetet. Men vi er godt nok sent på den.

Tanja Diers er scenekunstner og forsker med en socialt engageret praksis informeret af Deep Listening, dramaturgi og feministiske tænkere og kunstnere. På Lunds Universitet og Teaterhögskolan i Malmö arbejder hun med en kunstnerisk ph.d. om metoder til at omsætte levede erfaringer til kunstnerisk materiale.

Solveig Gade, ph.d., er dramaturg og lektor på Sektion for teater- og performancestudier, Institut for Kunst- og Kulturvidenskab v. Københavns Universitet. Hun forsker i samtidsteater med fokus på krig, konflikt og klimakrise. *Hun er forfatter til bogen Kunst og intervention: socialt og politisk engagement i kunsten, politisk revy (2010) og medredaktør af bøgerne (W) archives: Archival Imaginaries, War, and Contemporary Art, Sternberg Press (2020) og War and Aesthetics: Art, Technologies, and the Futures of Warfare, the MIT Press (2024). Co-PI af det Velux-finansierede forskningsprojekt Oikos: A Cultural Analysis of Care and Crisis in the 21st Century.*

Sofie Volquartz Lebech er en forsker og performancekunstner, der arbejder i spændingsfeltet mellem teori og performance. Hendes kunstneriske praksis og forskning kredser om affekt, den politiske krop, og hvordan kunsten kan respondere på samtidige konflikter og kriser. Hun har en kunstnerisk ph.d. fra teater- og performancestudier, Københavns Universitet, med et fokus på researchbaseret performance i performance. Hun er lektor ved Teaterhögskolan i Malmö, Lunds Universitet.
